

Høringsuttalelse til Helse- og omsorgsdepartementets høringsnotat om «Forslag til endringer i tobakksforskriftene og ny forskrift om elektroniske sigaretter», samt høringsnotat om «Register- og tilsynsordning for salg av tobakksvarer mv, forslag til endringer i tobakksskadeloven.»

Min mann og jeg har etter henholdsvis 50 og 40 års røyking, vært røykfrie i to år. Ingen av oss hadde planlagt å slutte å røyke, men tilfeldighetene gjorde at vi ville prøve damp. Etter en overgangsperiode på et par uker var røyken glemt, og helseforbedringene i form av bedre pust og mindre hosting et faktum. Når dette var mulig for oss, vil det være mulig for de fleste voksne storrøykere.

Som mangeårig byråkrat, hadde jeg egentlig tenkt å skrive en høringsuttalelse som var saklig og gikk direkte på innholdet i høringsnotatene. Men faktisk – denne gangen synes jeg det er på sin plass å trå utenfor den ryddige komfortsonen og heller si min mening om totalen i dette ubegripelige forslaget, som nå fremmes.

Forslaget til endringer i tobakksskadeloven og forslaget til nye forskrifter om e-sigaretter er faktisk så hinsides all fornuft at det ikke lar seg gjøre å kommentere jussen og detaljene. Det at det i det hele tatt fremmes et forslag som undergraver en historisk mulighet til å hjelpe mange røykere til å bli røykfrie, er rett og slett hårreisende.

Det verste med det hele, er at Helse- og omsorgsdepartementet kan tillate seg å fremme forslag som verken har en samfunnsøkonomisk vurdering eller en risiko- og sikkerhetsvurdering å støtte seg på – samtidig som det hevdes at regelverket fremmes av hensyn til folkehelsen. Tro kan ikke flytte fjell, men jaggu kan den brukes til å lage lover og forskrifter.

Damp er ikke røyk.

Det er ingen ting som brenner. Dampeutstyr varmer opp en væske som kan inneholde nikotin. Dampen som innåndes inneholder med andre ord ingen kreftfremkallende forbrenningsprodukter. Damp er heller ikke tobakk. Selv om nikotinen er utvunnet av tobakk, er det ikke forskjell på nikotinen i damp og i legemiddelindustriens tyggegummi, plaster og inhalatorer.

Nikotin har fått skylden for alt det gale med tobakk.

Nikotin i seg selv er ikke spesielt skadelig eller vanedannende – stort sett ikke verre enn koffein. Det er leveringshastigheten som skaper avhengighet og dampeutstyr avgir nikotinen langt saktere til blodet enn alt av tobakksprodukter. Dampen inneholder ikke ph-regulerende midler som sikrer raskt opptak, slik som sigaretter gjør. De fleste som damper – meg selv inkludert - går etter hvert ned i styrke på nikotinen, når abstinensen etter tobakksrøyk gir seg.

Til sammenligning er nikotinerstatningspreparater levert av legemiddelindustrien tilsatt stoffer for å øke nikotinopptaket. Dette gjelder både plaster, tyggegummi og inhalatorer.

Og hvorfor er nikotinen i utåndet damp så mye mer farlig enn nikotinen i utpust fra nikotininhalatorer produsert av legemiddelindustrien?

Barn brukes rått og ukritisk i en politisk argumentasjon.

Denne argumentasjonen er ikke basert på verken fornuft eller statistikk, kun følelser og kynisk tenking rundt hva som kan være salgbart argumentasjon.

Størrelsen på beholdere for dampevæske begrenses til 10 ml på grunn av redsel for forgiftningsfare. Samtidig selges etsende væsker på litersflasker i fargerik emballasje. Alkohol har også spennende emballasje og ofte søte, gode smaker. Her er det ikke en gang krav om barnesikring på korkene. Nikotintyggegummi selges reseptfritt også i dagligvarebutikker. Hvor mange barn forsyner seg av mammas eller pappas tyggispakke i et ubevoktet øyeblikk?

Barn bør ha mulighet til å vokse opp i et røykfritt miljø. Det får de bare hvis deres voksenpersoner klarer å slutte å røyke. Damp er et utmerket middel for å erstatte den potensielt dødelige vanen med å røyke. Damp er dessuten minst 95% mindre skadelig enn tobakksrøyk. Det er langt mer risiko for helseskader for et barn som vokser opp i et røykfyllt hjem, enn for et barn som vokser opp i et hjem der det av og til står en 30 ml flaske med dampevæske på bordet.

Og hva med ungdommen. Man bekymrer seg for at ungdommen skal prøve dette nye, spennende fenomenet. Igjen: Damp er minst 95% mindre skadelig enn røyk. Noen ungdommer vil alltid eksperimentere. Det må da for svingende være mye bedre om de tester ut damp enn røyk?

Forslaget er en gavepakke til tobakksindustrien.

Avgiftsnivået det legges opp til, vil sørge for at ingen små, nasjonale aktører kan drømme om å komme inn på det norske markedet på lovlig vis.

E-sigaretmarkedet har vært karakterisert ved mange, små aktører. For en gangs skyld har kundenes etterspørsel ikke blitt fanget opp tidnok av tobakksindustrien og legemiddelindustrien. Derfor har det vært maktpåliggende for disse å få regulert e-sigaretter. En massiv lobbyvirksomhet har vært dokumentert i forbindelse med utarbeidelsen av EUs tobakksproduktdirektiv og det har båret frukter. Det regelverket som er innført i EU – og som nå Norge tilpasser seg – er skreddersydd for å gi store aktører mulighet til å monopolisere markedet. Tobakksindustrien produserer nå TPD-tilpasset utstyr. Dette utstyret, kombinert med en streng regulering, gir dårligere muligheter for brukertilpassing. Det vil bli mindre effektivt for røykeslutt. Færre vil slutte å røyke.

Legemiddelindustrien får solgt sine røykesluttprodukter. En vinn/vinn situasjon for alle - unntatt de som forblir røykere og får sitt liv forkortet.

Og de som standhaftig forsøker å holde seg røykfrie ved hjelp av damp, vil oppleve at det blir langt dyrere å dampe enn å røyke. Dermed er sjansen stor for at det åpner seg et svart marked. Jeg trenger neppe å utdype farene ved det.

Restriksjoner og avgiftsbelastning bør stå i forhold til et produkts potensielle skadevirkning.

Slik lovforslag og forskrifter nå fremstår, legges det opp til et regime der tobakksvarer (med unntak av emballasjen) fortsatt kan selges som før. Røykerne vet hvor de skal kjøpe røyk. De vet hvilket merke de foretrekker. De vet hva det koster og de fortsetter å kjøpe det.

Damp, som er 95% mindre skadelig enn røyk, får en kostbar og byråkratisk registreringsordning, krav til maksimumsstørrelse på dampevæske, krav til helseadvarsler som egentlig hører hjemme på røykpakkene og en pris som sannsynligvis vil minst tilsvare tobakksvarer. Dersom det ikke gjøres unntak fra oppstillingsforbudet, vil de som røyker heller ikke få vite at det finnes et langt sunnere alternativ og dersom netthandel begrenses, vil muligheten til å bytte ut røyken forbeholdes de som er så heldige å bo i en større by, der det kanskje kan være regningssvarende å åpne en spesialbutikk.

Forslaget er bygget på moralsk forargelse.

Lovforslag og forskrifter er utarbeidet uten at de det berører er tatt med på råd. De som bør oppfordres til å slutte å røyke, blir ikke spurt hva som skal til. De som har bytta røyken med damp er ikke tatt med på råd i forhold til om forslagene i det hele tatt er gjennomførbare. Norsk og utenlandsk forskning er bare tatt hensyn til i den grad det underbygger allerede fasttømrete standpunkt.

Forslaget til endringer i tobaksskadeloven og forskriftene om e-sigaretter er et sammensurium av EUs tobakksproduktdirektiv og politisk og moralsk begrunnet synsing. Å bygge et lovforslag og et regelverk på moralsk forargelse er sjelden en god ide. At utånding av damp på avstand kan minne om røyking er ikke en god nok grunn til å gjøre ukloke helsepolitiske valg.

Sigrid Lerud
Tidligere storrøyker.